

Podpůrné materiály

Specifická část

Pracovníci orgánu sociálně – právní ochrany dětí:

I. Úvod do specifické části vzdělávacího programu

Cvičení na úvod:

Na škále od 1 do 10 vyznačte, jak vidíte svoji připravenost pracovat s rodiči a jejich dětmi, které vykazují závislost.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Co už umíte? Na co jste při práci s klienty hrdí?
- Jaké metody sociální práce využíváte?
- Jaké postupy a metody sociální práce se Vám osvědčují ve Vaší práci s klienty?
- Co je pro Vás při práci s klientem důležité?
- V čem se chcete zlepšit?
- Je něco specifického, co se v kurzu chcete dozvědět, co se chcete naučit, co chcete získat? O čem ve své praxi často přemýšlíte?
- Jak by Vám v tom mohl pomoci tento kurz?

II. Role veřejnoprávní ochrany dítěte a základní principy veřejnoprávní ochrany dítěte

Vymezení základní role sociálního pracovníka OSPOD je velmi důležité. Pracovník v rámci své profese často vykonává řadu rolí, které se mezi sebou prolínají, případně mezi těmito rolemi může docházet i ke konfliktu.

Téma by mělo být ze strany lektora uchopeno tak, aby bylo účastníkům předneseno aktuální právní zakotvení role pracovníka OSPOD v kontextu s platnou i historickou legislativou. Je potřeba se zaměřit na primární roli pracovníka OSPOD jako orgánu veřejnoprávní ochrany dítěte, která představuje vždy výkon veřejné moci. Jedná se zejména o principy přiměřenosti, subsidiarity veřejnoprávní intervence a nejméně omezujícího prostředí, jakož i základní požadavky, které musí vždy orgán veřejnoprávní ochrany dítěte sledovat, zasahuje-li do autonomie dítěte a jeho rodiny (nebo obecněji do základních práv a svobod člověka):

- požadavek zákonnosti (legality) zásahu
- požadavek oprávněnosti (legitimity) zásahu
- požadavek přiměřenosti (proportionality) zásahu.

Vymezení role sociálního pracovníka je úzce spjata se specifickými odbornými kompetencemi. Důležité je ukotvení role vlastní profese v rámci nejčastěji vykonávané agendy – výkonu procesního opatrovnictví dítěte. Mimo to je důležité, aby sociální pracovník měl dostatečnou úroveň v oblasti měkkých dovedností a nepodléhal tak manipulaci, dokázal odhadnout kapacitu vlastních možností a odpovídal za vlastní rozhodnutí a výsledky práce.

Kazuistika:

Na základě příkladu (Liga lidských práv, 2014) budou účastníci diskutovat situaci, kdy dítě mladší 15 let nejednalo zaviněně:

Chlapci P. bylo třináct let, avšak v důsledku svého těžkého mentálního postižení odpovídala jeho rozumová vyspělost 46letému dítěti. P. nechápal rozdíl mezi životem a smrtí. Při hře u vody se svým devítiletým kamarádem do něj strčil a kamarád upadl hlavou do kaluže. P. po něm poté ještě skákal, nebyl totiž schopen si uvědomit, jaké následky může jeho jednání mít a že tím kamaráda ohrožuje na životě. Případ bohužel

skončil smrtí kamaráda, u nějž došlo k udušení, nejspíše z utopení.

Otázka: Mohl být P. činěn odpovědným za daný čin? Proč ano/ne?

Otázky, které mohou zaznít při diskuzi:

- Jak se můžete „zprostit“ funkce kolizního opatrovníka dítěte?
- Můžete jako kolizní opatrovník dítěte odmítnout se proti rozhodnutí soudu odvolat v případě, že si to dítě přeje?

III. Dítě užívající návykové látky

Užívání návykových látek je charakteristické pro období dospívání dítěte, které je spojeno s experimentováním. Toto chování je považováno za přirozené a nemusí ještě vést k ohrožení života, zdraví a obecně vývoje dítěte. Mnoho takových případů užívání návykových látek dospívajícím lze řešit v rámci rodiny dítěte, případně školy bez nutnosti zásahu OSPOD. Je tedy velmi důležité, aby sociální pracovník uměl vyhodnotit každý případ dítěte a v uplatněném postupu vycházel z korektivu zakotveného v § 6 ZSPOD.

Testování na přítomnost návykových látek v těle dítěte ze strany sociálního pracovníka výrazně překračuje hranice profesní etiky a také je za hranicí zákonnosti. V této věci je tato činnost regulována na zákonné úrovni, a to konkrétně v § 16 zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami. Sociální pracovník tedy i v případě souhlasu ze strany dítěte či jeho rodiče není oprávněn testování provádět.

Pracovník OSPOD by měl mít odborné kompetence spjaté se schopnostmi potřebnými k provedení nejen prvotního, ale také průběžného vyhodnocování životní situace dítěte a jeho rodiny, k zjišťování potřeb a názorů dítěte. K tomu je nutné, aby měl dostatečné znalosti a dovednosti z vyhodnocování daného případu dítěte a nešlo v tomto případě k chybě. Mimo to jsou velmi důležité měkké kompetence jako je

vyhledání, rozpoznání a zvolení validních nebo důležitých informací potřebných pro danou situaci. Tyto kompetence v rámci tohoto tématu budou rozvíjeny.

Otázky, které mohou zaznít při diskuzi:

- Důležitost spolupráce rodiny a Vaše praxe v tomto tématu.
- S jakými dalšími kolegy a institucemi standardně spolupracujete u svých případů?
- S kým nespolupracujete, ale bylo by to vhodné?

IV. Základní postupy sociálního pracovníka OSPOD při práci s dětmi užívajícími návykové látky

V případě, že v rámci rodiny není možné bez další podpory a pomoci vykonávat náležitý dohled, je úlohou OSPOD doplnit ta místa náležitého dohledu, která nedokáží zajistit rodiče či jiné osoby, které mají dítě ve své péči. Lze rozlišit opatření „měkká“ a donucovací povahy. K přijetí veřejnoprávní intervence proti vůli rodičů a v závislosti na rozumové i volní vyspělosti dítěte, případně i proti vůli samotného dítěte, lze přistoupit jedině v případě, že lze dovodit, že bez jejího přijetí by dítě čelilo nepřiměřenému, tj. závažnému a pravděpodobnému ohrožení svého příznivého vývoje. Pracovník OSPOD vždy jedná v nejlepším zájmu dítěte, proto je nutné, aby uměl správným způsobem tento obsah v konkrétní situaci definovat a vždy nalezl takové řešení, které do všech základních práv a svobod dítěte zasahuje pouze v míře nezbytně nutné. V každém případě pracovník postupuje výhradně individuálně a snaží se nalézt rovnováhu mezi dotčenými zájmy a právy dítěte.

Za tímto účelem lze vhodně aplikovat tzv. princip proporcionality (přiměřenosti) a z něj vyplývající požadavky (MPSV, 2016):

- vhodnosti, spočívající v objektivní způsobilosti vést k naplnění sledovaného legitimního cíle, tj. zajištění ochrany a naplňování některého ze zájmů (práv) dítěte;
- potřebnosti, spočívající ve zvážení všech prostředků, které jsou objektivně způsobilé vést k naplnění sledovaného legitimního cíle, tj. ochrany a naplňování některého ze zájmů (práv) dítěte, a využití toho prostředku (opatření), který je z hlediska zásahu do druhého či druhých z dotčených zájmů (práv) dítěte nejmírnější a nejméně omezující;
- přiměřenosti v užším smyslu, spočívající v poměřování užitku, který konkrétní prostředek (opatření) dítěti v podobě ochrany jednoho jeho zájmu přinese s cenou, kterou za něj dítě bude muset zaplatit v podobě omezení či úplného popření svých dalších zájmů (práv) tak, aby přinesená oběť nebyla v nepoměru s tímto užtkem.

Ke zvýšení odborných kompetencí ve smyslu dodržování principů a metodických pravidel je vhodné v rámci vzdělávání využít práce s kazuistikami.

V případě, že pracovník dojde k závěru, že dítě je ohroženo dle § 6 ZSPOD, přistupuje k úvodnímu vyhodnocení. Pokud pracovník vyhodnotí, že se jedná o dítě ohrožené, přejde ke strukturovanému vyhodnocování situace dítěte a rodiny. Zde, co nejkonkrétněji a nejpopsněji sbírá informace a ty následně vyhodnocuje. Manuál vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte (IPOD) ke stažení [ZDE](#).

„Měkké“ nástroje, které pracovník využije v případě negativního vyhodnocení situace dítěte jsou:

- případové konference;
- rodinné konference;
- sociální šetření;
- motivační rozhovory.

V případě, že „měkké“ nástroje nelze využít, případně jich bylo využito, ale bez řádných výsledků má pracovník možnost využít donucovacích oprávnění. Jedná se především o:

- pravomoc uložit rodičům dítěte nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc podle § 12 odst. 1 ZSPOD;
- pravomoc uložit dítěti, či jeho rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu tzv. výchovné opatření podle § 13 ZSPOD
- pravomoc obrátit se s návrhem na soud.

Pracovník při využívání donucovacích opatření postupuje v souladu se třemi základními požadavky:

- požadavek legality;
- požadavek legitimacy;
- požadavek proporcionality.

Sociální pracovní OSPOD musí průběžně zjištěné okolnosti daného případu vyhodnocovat a někdy i s vědomím nutných podmínek zásahů, s nimiž vstupuje do autonomie rodiny. Tyto odborné kompetence jsou založeny na základních požadavcích, které jsou v tomto tématu probírány a diskutovány. Současně na základě tohoto tématu si pracovník OSPOD upevní své měkké kompetence zejména v oblasti vstřícnosti, tolerance a respektu k představám a názorům druhých lidí.

Kazuistika:

https://socialnipolitika.eu/wp-content/uploads/2018/05/metodicka_prirucka_pro_kuratoty_pro_deti_a_mladez.pdf

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Úřad vlády České republiky

Témata k diskuzi, které mohou zaznít:

- Autonomie dítěte a jeho rodiny.
- Zásah do autonomie dítěte a jeho rodiny.